

LÃNG PHÍ, THẤT THOÁT TRONG XÂY DỰNG CƠ BẢN, VẤN ĐỀ ĐẶT RA ĐỐI VỚI CÁC DOANH NGHIỆP XÂY LẮP

ThS. Nguyễn Thị Loan

Khoa Kế toán - Kiểm toán,
Trường Đại học Công nghiệp Hà Nội

Chúng ta đều biết, đầu tư xây dựng cơ bản có vai trò quyết định trong việc tạo ra cơ sở vật chất, kỹ thuật cho xã hội, là nhân tố quyết định làm thay đổi cơ cấu kinh tế, thúc đẩy sự tăng trưởng và phát triển kinh tế đất nước. Tuy nhiên, lãng phí, thất thoát trong xây dựng cơ bản đã và đang là một vấn đề nóng bỏng không chỉ bản thân các doanh nghiệp xây lắp mà được cả xã hội quan tâm. Có rất nhiều ý kiến cho rằng thất thoát, lãng phí trong xây dựng cơ bản vào khoảng 30% vốn đầu tư. Trong vòng 2 năm gần đây, Thanh tra chuyên ngành xây dựng đã tổ chức thanh tra 31 dự án (tổng số vốn 17.300 tỉ đồng) thì cả 31 dự án đều có sai phạm với số tiền thất thoát, lãng phí lên tới 2.070 tỉ đồng. Theo số liệu thống kê của Đoàn Giám sát Quốc hội, trong số 1.505 dự án được kiểm tra có 176 dự án vi phạm quy định về thẩm định dự án; 198 dự án công trình vi phạm quy chế đấu thầu; 802 dự án, công trình thi công sai thiết kế, sai chủng loại vật tư, thiết bị, không phê duyệt khối lượng phát sinh, vi phạm các quy định về trình tự thủ tục trong quản lý đầu tư xây dựng cơ bản, về chất lượng nghiệm thu, thanh toán công trình; 415 dự án, công trình vi phạm về thiết kế, khảo sát; 720 dự án, công trình vi phạm quy định trong giai đoạn đưa công trình vào khai thác, sử dụng.

Thực tế cho thấy việc thất thoát trong đầu tư xây dựng cơ bản là rất lớn, lãng phí nhiều tiền của, việc chống thất thoát này đã được đề cập đến từ nhiều năm nay nhưng chưa có biện pháp hữu hiệu. Tuy nhiên, hiện nay vẫn chưa phân định rõ việc thất thoát này diễn ra ở khâu nào, ai chịu trách nhiệm, đâu là nguyên nhân, ... Nhiều người cho rằng thất

thoát trong đầu tư xây dựng cơ bản chính là sự bớt xén, thay mác, đổi các chủng loại nguyên vật liệu,... dẫn đến công trình kém chất lượng. Thật vậy, đầu tư xây dựng cơ bản bao gồm nhiều giai đoạn: nghiên cứu tiền khả thi, lập luận chứng, khảo sát, thiết kế kỹ thuật, lập dự toán ... và giai đoạn thi công. Mỗi giai đoạn theo qui định do một cơ quan chức năng thực hiện. Do đó nếu không được quản lý tốt thì ở tất cả các khâu đều góp phần thất thoát. Trong bài viết này, tác giả tập trung vào nguyên nhân gây thất thoát, lãng phí ở giai đoạn thi công của các doanh nghiệp xây lắp (nhà thầu xây dựng), từ đó đưa một số giải pháp quản lý nhằm giảm thiểu các thất thoát, lãng phí ở giai đoạn này.

1. NGUYÊN NHÂN GÂY THẤT THOÁT, LÃNG PHÍ

Trong giai đoạn thi công công trình, có hai nguyên nhân chính dẫn đến thất thoát, lãng phí trong hoạt động xây dựng cơ bản, bao gồm:

- *Thứ nhất*, do cố tình vi phạm các quy định về quản lý đầu tư và xây dựng để vụ lợi

- *Thứ hai*, do sơ hở của các chính sách, cơ chế quản lý về vốn đầu tư và xây dựng.

Câu hỏi đặt ra là tại sao tình trạng thất thoát, lãng phí xảy ra nhiều nhất ở hoạt động xây dựng cơ bản?

Một trong những câu trả lời cho câu hỏi đó chính là "xây dựng cơ bản là một ngành sản xuất đặc biệt, có những đặc điểm riêng khác với các ngành sản xuất vật chất khác, những đặc điểm riêng của ngành và đặc điểm sản phẩm xây lắp chi phối làm cho công tác tổ chức quản lý, điều hành hoạt động trong quy trình thực hiện đầu tư dễ gây ra thất thoát, lãng phí và là kẻ hở phát sinh tiêu cực". Vì vậy, để xây dựng cơ

chế, chính sách và các giải pháp quản lý trong hoạt động đầu tư xây dựng cơ bản cần phải nghiên cứu các đặc điểm riêng biệt của ngành xây lắp và sản phẩm xây lắp.

2. NHỮNG ĐẶC ĐIỂM CƠ BẢN CỦA NGÀNH XÂY LẮP CÓ ẢNH HƯỞNG ĐẾN CÔNG TÁC QUẢN LÝ HOẠT ĐỘNG XÂY LẮP

Việc nghiên cứu những đặc điểm cơ bản của ngành xây lắp và sản phẩm xây lắp sẽ giúp cho các doanh nghiệp xây lắp để ra được những biện pháp quản lý hữu hiệu nhằm tránh thất thoát, lãng phí và tiêu cực, các đặc điểm đó là:

Thứ nhất, sản xuất xây lắp là một loại sản xuất công nghiệp đặc biệt theo đơn đặt hàng. Sản phẩm xây lắp mang tính chất đơn chiếc, riêng lẻ: Mỗi sản phẩm xây lắp đều có yêu cầu riêng về thiết kế kỹ thuật, mỹ thuật, kết cấu, hình thức, địa điểm xây dựng và được xác định cụ thể trên từng thiết kế dự toán. Mỗi sản phẩm là một công trình hoặc hạng mục công trình có năng lực sản xuất riêng biệt mà khi thi công xây lắp các tổ chức phải luôn thay đổi phương thức tổ chức thi công, biện pháp thi công sao cho phù hợp với đặc điểm của từng loại sản phẩm.

Thứ hai, sản xuất xây lắp được thực hiện trên các địa điểm biến động: Sản phẩm xây lắp mang tính chất cố định gắn liền với địa điểm xây dựng, khi hoàn thành không nhập kho như các ngành sản xuất vật chất khác: Do địa điểm xây dựng luôn thay đổi theo địa bàn thi công nên sẽ có rất nhiều khoản chi phí phát

sinh kèm theo như: chi phí điều động công nhân, điều động máy móc thi công, chi phí xây dựng các công trình tạm thời (lán trại, nhà tạm), chuẩn bị mặt bằng, san dọn mặt bằng sau khi thi công ... nên rất dễ gây thất thoát, lãng phí.

Thứ ba, sản phẩm xây lắp được tiêu thụ theo giá dự toán hoặc giá thỏa thuận với chủ đầu tư từ trước (giá dự thầu): Giá dự toán (trong chỉ định thầu) hoặc giá dự thầu (trong đấu thầu) là giá bán hay còn gọi là doanh thu của sản phẩm xây lắp. Sự khác biệt lớn nhất giữa các doanh nghiệp xây lắp và các doanh nghiệp khác trong việc xác định giá bán chính là giá dự thầu do các doanh nghiệp xây lắp tham gia đấu thầu tự lập dựa trên hồ sơ thiết kế và các yêu cầu của bên mời thầu, các quy định chung về định mức, đơn giá của Nhà nước, các kinh nghiệm thực tế và ý đồ chiến lược tranh thầu. Như vậy, doanh thu của sản phẩm xây lắp được xác định trước khi sản xuất sản phẩm còn đối với các hàng hoá khác thì doanh thu chỉ được xác định sau khi bán được sản phẩm sản xuất ra.

Thứ tư, sản phẩm xây lắp thường có giá trị lớn và thời gian thi công tương đối dài: Do thời gian thi công của các sản phẩm xây lắp thường là trên một năm có những sản phẩm kéo dài hàng chục năm, do đó tác động rất nhiều đến việc xác định chi phí, doanh thu của hợp đồng xây dựng, công tác thanh toán vốn đầu tư gặp nhiều khó khăn. Nếu chờ các công trình xây dựng xong mới thanh toán thì các doanh nghiệp xây lắp không có vốn để hoạt động.

Thứ năm, sản xuất xây lắp thường được tổ chức sản

xuất ngoài trời chịu tác động trực tiếp của các yếu tố môi trường, khí hậu, thời tiết. Chính đặc điểm này mà sản xuất xây lắp mang tính chất thời vụ.

Thứ sáu, tổ chức quá trình sản xuất xây lắp rất phức tạp: Trong quá trình thi công xây lắp thường có nhiều đơn vị tham gia thực hiện trên một mặt bằng thi công hạn chế. Mặt khác, trình độ tổ chức sản xuất xây lắp của nước ta còn rất nhiều hạn chế và được đánh giá là thấp so với nhiều nước trong khu vực và thế giới nên tổ chức tốt hoạt động xây lắp là thách thức lớn đối với các doanh nghiệp.

3. MỘT SỐ GIẢI PHÁP QUẢN LÝ TRÁNH THẤT THOÁT, LÃNG PHÍ TRONG HOẠT ĐỘNG XÂY LẮP

Giải pháp thứ nhất: Trong công tác quản lý hoạt động xây lắp phải có dự toán cụ thể. Việc lập dự toán cụ thể phải thực hiện cho từng công trình, hạng mục công trình và dự toán chi tiết theo thiết kế, tổ chức thi công gắn với việc chấp hành các quy trình quy phạm kỹ thuật

Giải pháp thứ hai: Tổ chức tốt công tác kiểm soát chi phí, nâng cao hiệu quả sản xuất kinh doanh. Các doanh nghiệp xây lắp thường sử dụng lực lượng lao động thuê ngoài tại chỗ, nơi thi công công trình để giảm bớt các chi phí di dời, chuyển dịch, đồng thời các doanh nghiệp cũng nên phải kiểm soát chi phí chặt chẽ, phải có biện pháp thi công tốt để rút ngắn thời gian xây dựng, tiết kiệm vật tư, lao động, chi phí quản lý để hạ giá thành sản phẩm.

Giải pháp thứ ba: Kế toán phải phản ánh và giám đốc chặt chẽ quá trình bàn giao sản phẩm xây lắp hoàn thành nhằm thu hồi vốn đủ và nhanh chóng. Do việc tiêu thụ sản phẩm xây lắp chỉ cần qua thủ tục bàn giao giữa hai bên A và B trên cơ sở kiểm nhận khối lượng, chất lượng công việc theo đúng thiết kế dự toán đã quy định, dựa trên hợp đồng xây dựng đã ký kết. Nên từ góc độ quản lý tài chính, đòi hỏi các doanh nghiệp xây lắp phải có giải pháp quản lý chi phí trong công tác thanh toán giữa doanh nghiệp với chủ đầu tư.

Giải pháp thứ tư: Nhất thiết phải chú ý đến yếu tố thời gian trong khi lựa chọn phương án xây dựng. Trong thi công cần kiên quyết thực hiện đúng tiến độ để nhanh chóng hoàn thành đưa công trình vào sử dụng. Đồng thời các doanh nghiệp cũng cần phải xác định tiến độ thanh toán hợp lý đối với khối lượng xây dựng đã hoàn thành, phải kiểm tra chặt chẽ chất

lượng nguyên vật liệu đầu vào để có thể đảm bảo chất lượng và tuổi thọ công trình

Giải pháp thứ năm: Cần tổ chức tốt công tác quản lý lao động, vật tư chặt chẽ đảm bảo thi công nhanh, đúng tiến độ khi điều kiện môi trường thuận lợi. Trong điều kiện thi công môi trường không thuận lợi các doanh nghiệp xây lắp cần có biện pháp, kế hoạch cụ thể nhằm hạn chế tối đa thiệt hại do thời tiết gây ra (như thiệt hại phá đi làm lại, thiệt hại ngừng sản xuất).

Giải pháp thứ sáu: Các doanh nghiệp xây lắp phải có sự phối hợp cao để đảm bảo tiến độ thi công và chất lượng công trình. Ngoài ra, các doanh nghiệp cũng cần phải có sự giám sát tốt hoạt động thi công để giảm thiểu tối đa thất thoát, lãng phí trong quá trình thực hiện dự án. Phải lập tiến độ thi công hợp lý để giảm bớt ảnh hưởng bất lợi của yếu tố thời tiết. Khi tổ chức thi công và tổ chức lao động tại hiện trường, các doanh nghiệp cần quan tâm đến các giải pháp an toàn, bảo vệ sức khỏe cho người lao động. Đồng thời, các doanh nghiệp cần tổ chức tốt hệ thống kho bãi để bảo quản tài sản, vật tư nhằm tránh mất mát, hư hỏng và thiệt hại do thiên tai gây ra.

Tóm lại, xây lắp là ngành sản xuất đóng vai trò quan trọng trong việc tạo ra cơ sở vật chất kỹ thuật cho các doanh nghiệp nói riêng, cho toàn bộ nền kinh tế quốc dân nói chung. Sự phát triển mở rộng không ngừng của các doanh nghiệp xây lắp về quy mô, chất lượng, hiệu quả hoạt động sản xuất kinh doanh đã góp phần to lớn vào sự nghiệp phát triển kinh tế của đất nước trong tiến trình hội nhập kinh tế và sự nghiệp công nghiệp hoá, hiện đại hoá đất nước. Tuy nhiên, để nâng cao hiệu quả hoạt động của các doanh nghiệp xây lắp, chống thất thoát lãng phí đòi hỏi các doanh nghiệp này phải cải tiến, đổi mới công tác quản lý cũng như hệ thống các công cụ quản lý. Một trong những công cụ quản lý kinh tế quan trọng của các doanh nghiệp xây lắp chính là kế toán. Trong đó, kế toán chi phí và doanh thu của hợp đồng xây dựng trong các doanh nghiệp xây lắp là phần hành kế toán được xem là quan trọng nhất của loại hình doanh nghiệp này. Hoàn thiện kế toán nói chung và phần hành kế toán chi phí và doanh thu nói riêng sẽ giúp cho các doanh nghiệp quản lý chặt chẽ các khoản chi phí phát sinh, hạch toán đúng và đầy đủ doanh thu để góp phần chống thất thoát, lãng phí và những tiêu cực xảy ra trong hoạt động của các doanh nghiệp xây lắp.